

SANAT EĞİTİMİ VEREN KURUMLARDAKİ ÖĞRENCİLERİN SANATSAL FARKINDALIKLARININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ: ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ ÖRNEĞİ¹

Nagihan UYSAL², Şeniz AKSOY³

ÖZ

Bu araştırmada amaçlanan; sanat eğitimi veren kurumlardaki öğrencilerin sanatsal farkındalıklarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve koleksiyonu örnek olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin müzeyi ve koleksiyonunu ne kadar tanıdığı, müzeyi ne sıklıkla ziyaret ettiği, etkinliklerinden haberdar olma durumları, buluntuların dönemsel özellikleri ile biçimselliğini ve kullanılan malzemelerin çeşitliliğini inceleme eğilimleri araştırılmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kültürel miras bilinci oluşturmada etkisinin, müzenin ulusal ve uluslararası düzeyde sanatsal etkileşime katkısının ve bu farkındalık düzeyinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına yansımalarının tespiti araştırmaya konu olmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen 27 maddelik, beşli likert tipinde hazırlan anket, Etik Kurul tarafından verilen izinden sonra, örnekleme oluşturan Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde lisans seviyesindeki öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Uygulama 2015 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Rastgele yöntemi ile oluşturulan tabakalı örneklem 321 kişi ile sınırlanmıştır. Bu üniversitelerin, sanat ve tasarım eğitimi veren, mimarlık, endüstri ürünleri tasarımı, resim-ış öğretmeni, resim, heykel ve seramik bölümlerinde okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bu bulgular ışığında, öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne ilişkin farkındalık düzeylerinin düşük olduğu ve 4 yıllık lisans dönemi boyunca yeterli gelişim göstermediği sonucuna varılmıştır. Güzel sanatlar alanında hizmet edecek mimar, tasarımcı, ressam, resim öğretmeni, heykeltıraş ve seramik sanatçısı gibi toplumda aydınlanma sağlayacak bireylerin Anadolu Uygarlıkları'na yönelik farkındalık geliştirmelerinin ülkemiz sanatına ve sanat eğitimine getireceği katkılar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Uygarlıkları, Sanat Eğitimi, Müze Eğitimi, Sanatsal Farkındalık, Sanatsal Üretim

¹ Bu makale Nagihan Uysal'ın Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde savunduğu Doktora Tezinden uyarlanmıştır.

² Dr., Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmeni ABD, uysalnagihan(at)hotmail.com

³ Prof., Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmeni ABD Öğretim Üyesi, senizaksoy(at)gmail.com

EVALUATION OF THE ARTISTIC AWARENESS OF THE STUDENTS IN INSTITUTIONS THAT PROVIDE ART EDUCATION BASED ON STUDENT OPINIONS: EXAMPLE OF THE MUSEUM OF ANATOLIAN CIVILIZATIONS

ABSTRACT

The purpose of this study is to evaluate the artistic awareness of the students in institutions that provide art education based on student opinions. The Museum of Anatolian Civilizations is set as an example. Research has been made on how well the students know the museum and the collection, how often they visit the museum, whether they are informed of the events at the museum, and their tendency to examine the periodical features and morphology of the foundlings as well as the variety of the materials used. The effect of the Museum of Anatolian Civilizations on establishing a consciousness of cultural heritage, the contribution of the museum in the national and international artistic interactions, and the reflection of this level of awareness on the artwork of the students are discussed in the research. The 5-point Likert scale questionnaire with 27 questions, developed by the researcher, was conducted at the Gazi University, the Middle East Technical University and the Hacettepe University on the students who are at the undergraduate level. The questionnaire was conducted in the academic year of 2015. The stratified sampling that was created with the random method was restricted to 321 persons. It was conducted with 1st grade and 4th grade students at the departments of arts and design, architecture, industrial design, painting-crafts teaching, painting, sculpture and ceramics. In the light of the findings, it has been concluded that the level of awareness of the students towards the Museum of Anatolian Civilizations is low and they do not show sufficient development in the 4 years of undergraduate education. The contributions that will be brought by raising the awareness of the persons who will serve in the field of fine arts as architects, designers, painters, painting teachers, sculptors and ceramic artists and will lead to enlightenment of the society towards Anatolian Civilizations, to the arts and education of arts in Turkey are discussed.

Keywords: Anatolian Civilizations, Arts Education, Museum Education, Artistic Awareness, Artistic Production

1.GİRİŞ

Sanat; insanın, toplumun yaşanmışlığını, değerlerini, kültürünü, kimliğini, yaşam şekillerini, duygularını anlatan en güçlü disiplindir. Yüzyıllardır insan ve doğa mücadelesine en yakın tanıklık eden sanat olmuştur. Bu süreçte insan; düşünen, araştıran ve sorgulayan tarafları ile var olmuş ve sanatı yaşamın her alanına yansıtmaya başlamıştır. İnsan, yaşamı anlamlı kılmayı sanattan öğrenmiştir.

Sanat görünmeyeni görünür, duyulmayanı duyulur hale getirmek marifetidir... Sanatta görünmeyen unsurlar ruhi olan unsurlardır. Bu ruhi unsurların (psikolojik temellerin) çok çeşitli olduğu görünüyor. Sanat farkları buradan doğuyor. Canlılarda olduğu gibi insanlarda da ihtiyaçlar ve ruhi hareketler yeni fonksiyonlara sürükler, hür fonksiyon kendine uygun malzemelerle yeni formlar ve yeni teknikler yaratır ve bu suretle maksadına erişmeye çalışır. El ve diğer uzuvlarımızı kullanarak çeşitli işler ve eşya yapmak, nihayet sanat böyle doğar (Artun, 2009: 535).

Bu tarihsel serüvende sanat, insandan dolayısıyla medeniyetlerden beslenmiş ve insandan insana aktarılmıştır. 4,5 milyar yıllık insanlık tarihi içinde sanat ve insan bütünleşerek yaşamın içinde yol almıştır. Bu yolculukta insan, sanatı eğitim yolu ile öğrenmiş ve sanatsal gelişim sağlamıştır.

Sanat eğitimi, rastlantısal olarak kimi ilgileri, kimi yetileri ortaya çıkarabilir. Fakat bu tür bir eğitimin esas amacı bunları saptamak ya da saptatmak değil, yaşamdan zevk almayı sağlamaktır. Yani sanat eğitimi, çağdaş ve çağcıl insan anlayışına uygun nesiller yetiştirmeyi, insanı kendi değerleri içinde var etmeyi amaçlar(Erinç, 2004: 32).

Sanat eğitimi; eğitimin içinde önemli bir yere sahiptir. Bireyi bütün yönleri ile ele alan, yaşamı güzel algılamasını sağlayan ve estetik duyarlılığını arttıran, entelektüel donanım sağlayan bir yaklaşımı benimser. Bu yaklaşım; eğitim sürecinde tarihten, kültürden, bilimden beslenir ve destekleyici öğrenme alanlarına ihtiyaç duyar. “Sanat eğitimi, insanlarda duyarlılık sınırlarını zorlar, o sınırların daha genişlemesini olanaklı kılar. Bu yolla insan kendini bir kez de bu yönüyle tanıma olanağı bulur ve ‘Kişi’ olma, olabilme yolunda daha bilinçli ilerler (Erinç, 2004: 85)”.

Birey olabilmeyi, özünü bulabilmeyi, ulusaldan evrensele yükselebilmeyi etkin kılan sanat eğitiminin, en önemli araştırma ve uygulama alanlarını; bu doğrultuda “müzeler” oluşturmaktadır. Müzeler sanatın, kültürün, tarihin ve bilimin topluma en etkileyici biçimde aktarıldığı kurumlardır. Bugün dünyada bu aktarım,

müze eğitimi yoluyla yapılmaktadır ve müzeler bir kültür merkezi, bir okul olma yolunda çaba harcamaktadır.

“ICOM, 2001 yılındaki tanımında müzeyi, kültürel değer taşıyan unsurlardan meydana gelen bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitim için sergilemek amacı ile toplum yararına sürekli yöneten bir kurum olarak tanımlanmıştır (Altunbaş ve Özdemir, 2012: 12)”.

Bu tanımlamaya göre müzeler; topluma hizmet adına çalışan, eğitim merkezli alanlar olup, araştırma, koruma ve sergileme çerçevesinde kültürel değerleri yaşatmak adına hizmet vermektedirler.

Her devletin kendi şartları, kültürü, sosyolojik, ekonomik ve politik yapısı, sanat eğitiminin değişimi ve gelişimi sürecinde çeşitli farklılıkların oluşmasına sebep olmuştur. Fakat bununla birlikte, teknolojinin getirdiği kolaylıklar ve daha da önemlisi hızlı iletişimin getirdiği kültürel etkileşime sonunda, her ne kadar farklılık görülse de uluslararası bir benzerlikten bahsedilebilir (San, 2008: 97).

Bu sebeple son yıllarda dünyadaki eğitim gelişmelerine paralel olarak, ülkemizde müze eğitiminin önemi daha çok vurgulanmış ve müzelerde eğitim programları arttırılmaya başlanmıştır. Bugün dünyanın pek çok yerinde müzelerin eğitim programları sistematik bir biçimde, her yaştan insan için yürütülmektedir.

Bekir Onur (2014); “her müze önemlidir ama gerekli değildir. Müzeyi gerekli kılan toplum ve demokrasi için ne yaptığıdır” sözü ile müzelerin toplumsal öneminin altını çizmiştir. Müzenin; toplumları bilinçlendirip, yönlendirerek, demokrasiyi beslemek gibi önemli bir misyonu olduğu inancıyla, müzeciliğin ve müze eğitiminin etkisinin önemi bu araştırma kapsamına alınmıştır.

Kültürel mirasımızı anlatmak ve yaşatmak konusunda en önemli görevi müzeler yüklenmiştir. “Her müze temel işlevinden olan toplamak, depolamak, bakımını sağlamak gibi amaçlarının yanında sahip olduğu objeler çerçevesinde eğitime doğrudan katkıda bulunabilecek yapıya sahiptir (Adıgüzel, 2000: 131).

20. yy eğitim kuramları temelini yaratıcılık üzerine kurmuştur. Çünkü yaratıcılık karşılaştırma ve ilişki kurma becerisini geliştirir. Müzeler; yaratıcılığın gelişmesine katkıda bulunan en önemli kuruluşlardır. Bireyin nesne ile ilişki kurması ve yaparak- yaşayarak öğrenmesine zemin hazırlayan mekanlardır. Sanat nesnesi üretmenin en temel yolu, müzelerde maddenin kaynağına inmek, geçmiş yaşamları inceleyip, medeniyetleri tanımaktır.

Özsoy ve Alakuş'a göre (2009); görsel sanatlar eğitimi, temelini sanattan alan dört disiplini uyarlamak için kendi konu içeriklerini oluşturmuştur. Bu disiplinler sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve uygulamadır. Bu alanların birleştirilerek; müze eğitimi, çok kültürlü ve kültürler arası eğitim ve proje tabanlı bir öğretim ile verilecek bir sanat eğitimi, sanatın sadece uygulamalı değil ussal olan kısmını da öne çıkaracaktır. Yaratıcılığın doğasında farklı düşünceler mevcuttur. Bugüne kadar ortak bir nokta da buluşulamamıştır. Yaratıcılık salt sanatın konusu değildir. Pozitif bilimler gibi diğer bilim alanlarının da yaratıcılığı geliştirdiği artık bilinmektedir.

Ülkemizde müzecilik, tarihsel başlangıç açısından geciktiği gibi, müzelerin çeşitliliği, eğitim programlarının yoksunluğu, koleksiyonların gereğince sunulmaması ve teknik olanakların yetersizliği gibi problemlerle de karşılaşmaktadır. Ayrıca yetişkin ve çocuk eğitimine yönelik çalışmaların ve çağdaş müze eğitiminin eksikliği de beraberinde bir problem olmaktadır.

“Bir toplumun tarih bilincini kaybetmesi, uyarlıktan vazgeçmesi ile eşdeğerdir (Barzun, J. ve Graff, 2004: 9) ”.

Özellikle; müze eğitiminin önemi; Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere pek çok ülkede yaygınlaşarak hız kazanmışken ülkemizde halen pek çok müzede uygulanamamaktadır. Müze eğitim programlarının yaş gruplarına göre planlanıp, uygulanması durumunda her müze bir okul görevi üstlenmiş olacaktır. Yeni müzecilik anlayışı; nesne yerine insan odaklı olup, ‘katılım ve eğitim’ kavramlarını temel almaktadır.

21. Yüzyıl da ise artık müzeler sahip olduklarının daha da üzerine çıkmış ve bir cazibe merkezi olmayı hedeflemişlerdir. Atagök'e göre (1999); bu yüzyılda müzeler değişim sürecine girmiştir. Sergi alanları depo ve bakım atölyelerinin, belgelik ve kitaplıkların olduğu merkezler haline dönüşmüştür. Eğitim etkinlikleri açısından; çocuk ve gençlerin eğlenerek öğrenebileceği eğitim birimlerinin yer aldığı, araştırma ve kültür merkezlerine dönüşmüştür. Ziyaretçiler dinlenme, beslenme, hediyelik alış-verişi gibi ihtiyaçlarını giderirken, sergi ziyareti, konferans, konser gibi kültür ve sanat faaliyetlerinden de yararlanabilmektedirler.

Hooper- Greenhill (1994); müzelerin tarihsel gelişim açısından ve eğitimsel kuruluşlar oluşu sebebiyle; kamu yararına açılan sergiler aracılığıyla, çocukların okula teşviki ve önemli fikirlerin aktarımında 1. Dünya Savaşı sırasında önemli rol oynadığını belirtip, müze ve galeri eğitiminin önemine değinmiştir. Bu eğitim yalnızca okulla sınırlı kalmayıp, toplumun her kesimine yayıldığında daha etkili olmaya başlamıştır.

Müze farkındalığı geliştirmede, elitist grupların dışına çıkılması, herhangi bir müze ye da tarihi çevre merakı olmayan, ziyaret alışkanlığı olmayan grupların hedef seçilmesi gerekmektedir. Bu grupların ilgisini uyandırabilecek sergiler ve eğitim etkinlikleri oluşturulmalı. Kültür ve eğitim politikalarındaki eksiklikleri, uluslararası etkileşimdeki eksiklikler, ekonomik baskılar bireyleri kültürlenme konusunda yetersiz kılmaktadır. İşsizlik, düşük ücretli ağır çalışma koşulları, barınma yetersizlikleri gibi sosyo- ekonomik seviyenin düşüklüğü sosyal dışlanmaya sebep olmaktadır. Çağdaş müzecilik bu sorunları hedef alan müzecilik politikaları geliştirmekte ve sosyal dışlanma kavramını öncelikli kılmaktadır.

Bu sebeple son yıllarda dünyadaki eğitim gelişmelerine paralel olarak, ülkemizde müze eğitiminin önemi daha çok vurgulanmış ve müzelerde eğitim programları artırılmaya başlanmıştır. Eğitime doğrudan katkı sağlayan müze; sanatı ve sanatsal üretimi, uygarlıklar yoluyla beslemektedir. Böylece pek çok sanatçıya da ilham kaynağı olmaktadır.

Türkiye tarihsel ve kültürel kaynaklar yönünden zengin ve çok değişik kültürlerle sürekli etkileşim içinde olmuş bir ülkedir. Bundan eğitimde yararlanmak; bireyin kendi kültürünü tanıması, farklı kültürlerle ilgi duymasını sağlamak ve yeni yaklaşımları denetmek gerekmektedir. “Müze pedagojisi toplumsal kaynakları, insanları, eğitim ve diğer ilgili alanlardaki kurumları, her yaş grubunu bir araya getiren bir alandır (Paykoç ve Baykal, 2000: 102)”.

Kültürden ve medeniyetlerden beslenmek ancak eğitim ile sağlanır. Bu sebepten müze eğitimi, müzeciliğin olmazsa olmaz taraflarından biridir. Müze, müzecilik, müzecilik faaliyetleri ve zengin koleksiyonu ile ülkemizde ve dünyada önemli bir müze olarak kabul gören “Anadolu Medeniyetleri Müzesi” araştırmaya konu edilmiştir.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi; sanatsal ürün geliştirmeye kaynak olabilecek, Anadolu Uygarlıkları’na ilişkin zengin koleksiyonu ile tanınmış bir müzedir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin toplumsal demokrasiye katkısı, gelecek kuşaklarda tarih bilinci yaratabileceği düşüncesi, kültürel mirasımızın korunmasının gereği ve sanatsal ürün geliştirmeye katkısı olduğu inancı ile araştırma şekillendirilmiştir. Böylece, Anadolu Uygarlıkları’na ait zengin koleksiyonu ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi inceleme alanı olarak seçilmiştir.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, zengin koleksiyonu ile izleyiciye 12 tarihsel dönemi kronolojik olarak sunmaktadır. Bu dönemler; “Paleolitik Çağ, Neolitik (Yeni/Cilalı Taş) Çağ, Kalkolitik (Bakır-Taş) Çağ, Eski Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk Çağı, Frig Krallığı, Geç Hitit Krallığı, Urartu Krallığı, Lidya Dönemi, M.Ö. 1200’lerden Günümüze Anadolu

Uygarlıkları, Çağlar Boyu Ankara” olarak belirlenmiştir. Bu tarihsel sürece ilişkin koleksiyonu ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi ülkemizin ve dünyanın önemli müzeleri arasında yerini almıştır. Anadolu Uygarlıkları içerisinde özellikle; Hitit Uygarlığı, buluntuları ile öne çıkarak, pek çok sanatsal eyleme ilham vermektedir.

Bu araştırmada, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin ve koleksiyonunun sanat eğitimi veren kurumlarda lisans düzeyi 1. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde nasıl bir sanatsal farkındalık yarattığı, 4 yıllık süreç zarfında nasıl gelişim gösterdikleri, hazırbulunuşluk seviyeleri, konuya ilişkin hassasiyetleri ve mevcut farkındalığın tespiti çalışmaya konu olmuştur. Sanat eğitimi alan ve gelecek yaşamında sanatsal çalışmaları ile mimari, tasarım, sanat eğitimi ve plastik sanatlar açısından üretim yapacak olan, genç bireylerin daha fazla uygarlık bilincinin ve müzeye ilişkin sanatsal farkındalığının nasıl yükseltilebileceğine yönelik çözüm arayışları çerçevesinde sorunlara yanıt aranmıştır.

Problem Durumu

Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ne ölçüde ziyaret ettikleri, olanaklarından nasıl faydalandıkları, koleksiyonu ne kadar tanıdıkları, kendi çalışmalarına nasıl yansıtıcıları, 1. ve 4. sınıf arasında oluşan sanatsal farkındalığın öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi problemi çerçevesinde araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; sanat eğitimi alan öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve koleksiyonunu ne kadar tanıdıkları, müzenin etkinliklerini ne sıklıkla takip ettikleri, kültürel miras bilincine ilişkin edinimleri, müzedeki buluntulardan esinlenme ve sanatsal üretimlerine yansıtılabilmelerine ilişkin farkındalıklarının tespiti amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, araştırma sürecinde aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmaktadır.

1.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenciler Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ziyaret ederek, müzenin eğitim programlarını, bültenini takip ediyorlar mı?

2.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenciler Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni yükseköğretim kurumunun üyelerinden, müzenin tanıtım faaliyetlerinden veya bireysel ilgilerinden dolayı mı inceliyorlar?

3.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenciler; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların dönemlerini ve özelliklerini inceleyip; koleksiyonun dün, bugün ve gelecek ile ilişkisini kurabiliyorlar mı?

4.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonunun malzeme çeşitliliğini, boyutlarını, biçimlerini, işlevlerini, temalarını inceleyerek kendi ürettikleri sanatsal ürünlerde değerlendiriyorlar mı?

5.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan 1. ve 4. sınıf öğrencileri, 4 yıl içerisinde Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonundan esinlenme durumlarını değerlendiriyorlar mı?

6.Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrenciler; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin tarihi dokusundan, kültürel mirasa etkisinden, ulusal ve uluslararası sanatsal etkileşime katkısından, sanatsal çalışmalara yansımalarından haberdar oluyorlar mı?

2.YÖNTEM

Bu çalışma; sanat eğitimi veren kurumlardaki öğrencilerin sanatsal farkındalıklarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Anadolu Medeniyetleri Müzesi örnek olarak seçilmiştir.Geçmiş yaşamlara ilişkin olguları, bugünle ilişkilendirip, kültürel ve sanatsal farkındalığı tespit etmeyi ve geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple; araştırma, tarama modelinde desenlenmiş olup, betimsel bir çalışmadır.

ÖSYS yerleştirmesinde 2009 ve 2010 eğitim ve öğretim yılında fakültede öğrenim görmeye başlamış olan öğrencilerin toplamı 826'dır. 2015 ÖSYS kontenjanlarına göre araştırmanın evreninde bulunan sanat eğitimi veren kurumlarda okuyan öğrenci sayısı 826 olarak belirlenmiştir. Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanıldığı için sanat eğitimi alan öğrencilerden lisans düzeyinde 1. ve 4. sınıflar üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırma yapılırken evrenin içerisinden %40'lık bir dilim random atama ile seçilmiş ve bu araştırma için hazırlanmış olan anketler uygulanmıştır.

Örnekleme bulunan sanat ve tasarım öğrencilerinin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ziyaret etmelerinin gereklilik durumlarını ve öğrenim gördükleri programda gelişim durumlarını tespit ederek; sorunlara yönelik eğitim ve kültürlenme sürecini destekleyecek çözüm önerileri sunulmuştur.

Örneklemedeki öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni yükseköğretim kurumunun üyelerinden, müzenin tanıtım faaliyetlerinden veya bireysel ilgileri nedeni ile mi incelediklerini tespit etmek hedeflenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyaretlerini ne sebeple gerçekleştirdiğini, eğer bu ziyaretler yükseköğretim kurumundaki öğretim üyelerinin sistematik yönlendirmesi ile yapılıyorsa bunun müzeyi ziyaret konusunda yarar sağlayıp, geliştirici sürece öğrencileri yöneltip yöneltmediği, müzenin kitle iletişim araçları ile kendisini ne kadar tanıttığı, tanıtımını yapıyorsa bunun miktarının öğrencileri müze ziyaretine yönlentecek düzeyde ve etkide olup olmadığı alt amaç kapsamında belirlenmesi hedeflenmiştir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların dönemlerini ve özelliklerini inceleyip koleksiyonun dün, bugün ve gelecek ile ilişkisini kurabilme durumlarını bilimsel olarak veri haline getirmekteki amaç; Anadolu'daki kültürel mirasın anlaşılması, bu birikime katkı sağlanıp, günümüze taşınması, bu günden de birikim kazanmış olarak geleceğe aktarılmasını sağlamaktır.

Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan 1.ve 4.sınıf öğrencilerinin 4 yıl içerisinde Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonundan esinlenme durumlarını analiz ederek bu öğrencilerin sürece dayalı müze bilinci oluşturma; bunu sanatsal ürünlerine aktarabilme ve akademik birikim sağlayabilmelerinde kendilerini değerlendirme durumlarını betimlemek ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin sanatsal üretimde ulusal ve uluslararası eksende etkili olabileceği inancının öğrenciler tarafından ne ölçüde benimsendiğini tespit etmek hedeflenmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada öncelikle konuya ilişkin yerli ve yabancı kaynaklar taranarak doküman incelemesi yapıp, uygulamalara bakılmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi yıllıkları, koleksiyonuna ilişkin kitaplar incelenmiştir. Müzede çalışan arkeolog, antropolog, müze eğitimcisi ve idareciler ile görüşmeler yapılmıştır. Uzman görüşleri alınmıştır.

Araştırmada kullanılacak olan anket, uygulanmadan önce içerik ve geçerlik açısından tez danışmanına ve konusunda uzman eğitimcilere sunulmuş, soruların açık ve anlaşılır oluşu, alt amaçları kapsayışı, ulaşılmak istenen bilgileri sağlama olasılığı değerlendirilip, görüş ve öneriler dikkate alınmıştır. Dil uzmanlarına gösterilerek anlatım bozuklukları düzeltilmiştir. Danışmanlar eşliğinde, asıl uygulamadan önce, güvenilirlik ve geçerliğin tespiti adına pilot uygulama kararı alınmıştır. Ölçme ve değerlendirme alanında uzman akademisyenlerden destek alınmıştır.

Çok maddeli ölçeklerden biri de Likert ölçekleridir. Ölçekte birçok madde bulunduğundan bir bireyin puanı onun bu maddelerden ne kadarına katıldığı ya da doğru cevap verdiği göre değişir. Dolayısıyla yüksek bir puan ölçülen yapının yüksek bir düzeyini belirtir. Bu tür ölçeklere toplamalı derecelendirme ölçekleri (summatedratingscale) adı da verilir... Likert ölçeklerinde ölçeğin uygulandığı kaynak kişiler her duruma cevap verirler. Tipik cevap seçenekleri “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” dur (Balcı, 2004: 86).

SPSS 15 istatistik paket programı ile incelenmiş, sonuçlar değerlendirilmiştir. Ölçeğin faktöriyel yapısını belirlenmiş ve aynı zamanda geçerlik çalışması için toplanan verilere tek faktörle sınırlandırılmış açılımlı faktör analizi yapılmıştır. Toplamda altı madde çıkarılarak kalan 26 madde üzerinden üçüncü kez faktör analizi tekrarlanmıştır. Faktör yükleri incelendiğinde tüm maddelerin faktör yüklerinin 0,45 değerinden yüksek faktör yüküne sahip olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine Cronbach Alpha katsayısı ile bakılmış ve 26 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.941 olarak yüksek bir güvenilirlik elde edilmiştir. Pilot uygulama sonucuna dayanılarak, ölçme aracı olumlu bulunmuş ve ilave bir soruluk düzeltme ile 27 soruluk anket asıl uygulama ile belirlenen üniversitelerin ilgili bölümlerinde 321 öğrenci üzerinde uygulanmıştır.

Anket tekniği özellikle sosyoloji, psikoloji ve eğitim araştırmalarına büyük katkıda bulunmuştur. Anket ile geniş kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük gruplara dayandırmak mümkün olabilmıştır. Bu özellikleri araştırmacılara para, zaman ve enerji tasarrufu sağlar. Anketin geniş coğrafi bölgelere ve çok sayıda insana uygulanabilmesi yüzünden, daha geniş bir örneklem üzerinde çalışma, dolayısıyla temsil düzeyini, böylece de araştırmanın dış geçerlik derecesini artırmak mümkün olabilmektedir (Balcı, 2004: 158).

Anketi oluşturan 27 soru, 6 alt amaç kapsamında geliştirilmiştir.

Bir ölçme aracının (test) ve bu araçtan elde edilen sonuçların kabul görmesi için güvenilirlik, geçerlikten sonra, ikinci önemli özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda güvenilirlik, ölçme sonuçlarının (test puanlarının) tesadüfi hatalardan arınık olma derecesi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir görüşe göre, ölçme sonuçlarının tutarlılığı ya da tekrarlanabilirliğinin bir derecesidir (Demircioğlu, 2014: 90).

“Geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özelliklerle karıştırmadan, doğru ölçebilme derecesidir (Tekin, 1977: 26)”. “Güvenirlik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılığının bir göstergesidir (Öncü, 1994: 82)”.

“Nicel araştırmada geçerlik lme aracının ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi ile yakından ilişkilidir. Bu durumda toplanan veriler gerçeği yansıtır ve araştırma sonuçlarının geçerliğine katkıda bulunur (Yıldırım ve şimşek, 2013: 289)”.

Bu doğrultuda araştırmacı kendi uzmanlık alanına ilişkin sanat eğitimi veren kurumlar kapsamında araştırmayı ele almış ve uygulamaları kendisi yapmıştır. Böylece araştırmanın güvenirlik ve geçerlik konusunda daha hassas bir tutum izlenmiştir.

Verilerin zmlenmesi ve Yorumlanması

Araştırmanın nicel verilerinden değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler ve varyans analizleri SPSS 15 paket programı ile test edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle her bir değişkene ait frekans tabloları elde edilmiştir.

Sanat eğitimi alan ğrencilerin Anadolu Medeniyetler Müzesi’ne ilişkin görüşlerinin ortalaması hesaplanmış olup ortalamanın anlamlı olup olmadığı tek örneklem t- testi ile test edilmiştir. 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında müze ziyaretleri, sıklığı, hangi kanallarla haberdar oldukları, koleksiyonu biçim ve içerik açısından inceleme ve sanatsal üretime dönüştürebilme durumları açısından oluşan fark durumu değerlendirilmiştir.

3.BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin ve koleksiyonunun sanat eğitimi veren kurumlarda lisans düzeyi 1. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde nasıl bir etki yarattığı, 4 yıllık süreçte nasıl gelişim gösterdikleri, hazırbulunuşluk seviyeleri, konuya ilişkin duyarlılıkları ve mevcut farkındalığın tespiti araştırılmış. Sanat eğitimi alan ve gelecek yaşamında sanatsal çalışmaları ile mimari, tasarım, sanat eğitimi ve plastik sanatlar açısından alanında sanatsal üretim yapacak olan, geç bireylerin daha fazla uygarlık bilincinin ve farkındalığının oluşturulmasına ilişkin zm arayışları kapsamında sorunlara yanıt aranmıştır. Uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgular 6 alt amaç çerçevesinde açıklanarak ve yorumlanarak bir akış sağlanmıştır. Spss 15 istatistik programı araştırmada kullanılmıştır.

27 maddelik lğin Cronbach Alfa iç tutarlılık anlamındaki güvenirlik katsayısı 0,909 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1.
Güvenirlilik Katsayısı

ReliabilityStatistics	
Cronbach's Alpha	Madde sayısı
0,909	27

Ölçeğin güvenirliliğine Cronbach Alpha katsayısı ile bakılmıştır. Sanat eğitimi veren kurumlarda eğitim gören öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne yönelik farkındalıklarını ve farkındalıklarına etkisini ölçmek amacıyla yapılan bilimsel araştırmada kullanılan ölçeğin 0,909 cronbach'salpha sayısı ile yüksek bir güvenirlilik elde edilmiştir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre dağılımları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.
Üniversitelere Göre Dağılım Tablosu

		Frekans	%
Üniversite	GAZİ	178	55,5
	HACETTEPE	34	10,6
	ODTÜ	109	34,0
	Toplam	321	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, toplam 321 kişilik bir örneklem grubu oluşturulduğu görülmektedir. Bu grubun 178 kişisini Gazi Üniversitesi öğrencileri % 55,5'lik bir veri ile en büyük oranı oluşturmuştur. Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden 34 kişi katılarak % 10,6'sını oluşturmuştur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinden 109 kişi katılarak % 34'ünü oluşturmuştur.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3.
Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımları

		Frekans	%
Bölüm	Endüstri Ürünleri Tasarımı	110	34,3
	Heykel	16	5,0
	Mimarlık	128	39,9
	Resim-İş Öğretmenliği	44	13,7
	Resim Bölümü	11	3,4
	Seramik	12	3,7
	Toplam	321	100,0

Tablo 3 incelendiğinde; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerinden, 110 katılımcı endüstri ürünleri tasarımı bölümü öğrencilerinden olup, % 34,3'ünü oluşturur. 16 katılımcı heykel bölümü öğrencilerinden olup, % 5'ini oluşturmaktadır. 128 katılımcı mimarlık bölümü öğrencilerinden olup, % 39,9'unu oluşturmaktadır. 44 katılımcı resim-iş öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinden olup % 13,7'sini oluşturmaktadır. 11 katılımcı resim bölümü öğrencilerinden olup, % 3,4'ünü oluşturmaktadır. 12 katılımcı seramik bölümü öğrencilerinden olup, % 3,7'sini oluşturmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımları Tablo 4'da gösterilmiştir.

Tablo 4.
Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Dağılımları

		Frekans	%
Sınıf	1.sınıf	181	56,4
	4.sınıf	140	43,6
	Toplam	321	100,0

Tablo 4 incelendiğinde, örnekleme oluşturan 321 öğrencinin, 181 kişisi lisans düzeyi 1.sınıf seviyesinde olup % 56,4'ünü oluşturmaktadır. 140 kişisi ise 4. sınıf seviyesinde olup, % 43,6'sını oluşturmaktadır. 1. sınıf katılımcıları daha yüksek bir orana sahiptir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite ve bölümlere göre dağılımları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5.
Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Üniversite Ve Bölümlere Göre Dağılımları

		Üniversite					
		GAZİ		HACETTEPE		ODTÜ	
		n	%	n	%	N	%
Bölüm	Endüstri Ür.Tas.	54	30,3%	0	0,0%	56	51,4%
	Heykel	0	0,0%	16	47,1%	0	0,0%
	Mimarlık	75	42,1%	0	0,0%	53	48,6%
	Resim-İş Öğretmenliği	44	24,7%	0	0,0%	0	0,0%
	Resim Bölümü	5	2,8%	6	17,6%	0	0,0%
	Seramik	0	0,0%	12	35,3%	0	0,0%

Tablo 5 incelendiğinde; örnekleme oluşturan her grup kendi üniversitesi ve bölümlerinin katılımcı grupları arasında orantılanmıştır. Gazi Üniversitesi Endüstri Ürünleri Bölümü'nde okuyan katılımcı öğrenci sayısı 54 olup % 30,3'ünü oluşturmaktadır. Hacettepe Üniversitesi'nde bu bölüm yoktur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde ise 56 kişi ile % 51,4'ünü oluşturmaktadır.

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü 4. sınıf öğrencisi olmadığı için anket bu bölümde yapılamamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde ise Güzel Sanatlar Fakültesi yoktur. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü'nde okuyan 16 öğrenci % 47,1'ini oluşturmaktadır.

Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde okuyan öğrencilerden 75 kişi % 42,1'lik bir oran oluşturmaktadır. Hacettepe Üniversitesi'nde mimarlık fakültesi yoktur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü katılımcı öğrencileri 53 kişi olup %48,6'lık bir oran oluşturmaktadır.

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı katılımcı öğrenciler 44 kişi olup % 24,7'sini oluşturmaktadır. Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde bu bölüm yoktur.

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü katılımcı öğrenciler 5 kişi olup % 2,8'ini oluşturur. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü katılımcı öğrencileri 6 kişi olup % 17,6'sını oluşturur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesi yoktur.

Seramik bölümü yalnızca Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde mevcuttur ve 12 katılımcı ile % 35,3'lik bir alanı oluşturur.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite ve sınıflara göre dağılımları Tablo 6'de gösterilmiştir.

Tablo 6.
Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Üniversite Ve Sınıflara Göre Dağılımları

		Üniversite					
		GAZİ		HACETTEPE		ODTÜ	
		n	%	N	%	N	%
Sınıf	1.sınıf	97	54,5%	15	44,1%	69	63,3%
	4.sınıf	81	45,5%	19	55,9%	40	36,7%

Örnekleme; her üniversite kendi içinde gruplanmıştır. 1. sınıf seviyesinde, Gazi Üniversitesi'nde okuyan öğrenci sayısı 97 kişi olup % 54,5'lik orandadır. 4. sınıf seviyesinde, Gazi Üniversitesi'nde okuyan öğrenci sayısı 81 kişi olup % 19'luk orandadır.

Örnekleme; 1. sınıf seviyesinde, Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan öğrenci sayısı 15 kişi olup % 44,1'lik orandadır. 4. sınıf seviyesinde, Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan öğrenci sayısı 19 kişi olup, % 55,9'luk orandadır.

Örnekleme; 1. sınıf seviyesinde, ODTÜ'de okuyan öğrenci sayısı 69 kişi olup % 63,3'lük orandadır. 4. sınıf seviyesinde, ODTÜ'de okuyan öğrenci sayısı 69 kişi ile, % 36,7'lik orandadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ve sınıflara göre dağılımları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölüm Ve Sınıflara Göre Dağılımları

		Sınıf			
		1.sınıf		4.sınıf	
		N	%	N	%
Bölüm	Endüstri Ür.Tas.	84	46,4%	26	18,6%
	Heykel	7	3,9%	9	6,4%
	Mimarlık	60	33,1%	68	48,6%
	Resim-İş Öğretmenliği	20	11,0%	24	17,1%
	Resim Bölümü	5	2,8%	6	4,3%
	Seramik	5	2,8%	7	5,0%

Örnekleme; sınıf seviyesine göre bölümler arasında orantılanmıştır. Bölümlere göre incelendiğinde endüstri ürünleri tasarımı bölümünde okuyan 1. sınıf katılımcı öğrenciler 84 kişi olup, % 46,4'lük orandadır. Aynı bölümün 4. sınıfında okuyan katılımcı öğrenciler 26 kişi olup, % 18,6'lık orandadır.

Heykel bölümünde okuyan 1. sınıf katılımcı öğrenciler, 7 kişi olup, % 3,9'lük orandadır. Aynı bölümün 4. sınıfında okuyan katılımcı öğrencilerin sayısı 9 kişi olup, % 6,4'lük orandadır.

Mimarlık bölümünde okuyan 1. sınıf katılımcı öğrenciler, 60 kişi olup, %33,1'lik orandadır. Aynı bölümün 4. sınıfında okuyan katılımcı öğrencilerin sayısı 68 kişi olup, % 48,6'lık orandadır.

Resim-iş öğretmenliği anabilim dalında okuyan 1. sınıf katılımcı öğrenciler 20 kişi olup, % 11'lik orandadır. Aynı anabilim dalının 4. sınıfında okuyan katılımcı öğrencilerin sayısı 24 olup, % 17,1'lik orandadır.

Resim bölümünde okuyan 1. sınıf öğrencileri 5 kişi olup, % 2,8'lik orandadır. Aynı bölümün 4. sınıfında okuyan öğrencilerin sayısı 6 olup, % 4,3'lük orandadır.

Seramik bölümünde okuyan 1. sınıf öğrencileri 5 kişi olup, % 2,8'lik orandadır. Aynı bölümün 4. sınıfında okuyan öğrencilerin sayısı 7 kişi olup, % 5'lik orandadır.

Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne İlişkin Görüşleri Farklaşmakta mıdır?

Sanat eğitimi veren programlardaki öğrencilerin sanatsal farkındalıklarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesiyle ilgili araştırma için hazırlanan 27 soruluk anketin uygulama sonrası varyans analizi yapılmıştır. 1. sınıf ve 4. sınıfların anketteki maddelere verdiği cevapların anlamlılıkları değerlendirilmiştir. İki değişken arasında anlamlı bir farkın olması 0'a yakınlık ile açıklanabilmektedir.

1.Alt amaca göre; sanat eğitimi alan öğrencilerin sınıf seviyelerine göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ziyaret etme, müzenin eğitim programlarını, bültenini takip etme durumlarına ilişkin ortalamaların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni Ziyaret Etme, Müzenin Eğitim Programlarını, Bültenini Takip Etme Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalama	Std.sapma	T	p
1. Medeniyetleri Müzesi'ni ziyaret ederim.	1.sınıf	179	3,78	1,12	0,617	0,538
	4.sınıf	138	3,86	1,13		
2. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni ziyaret etmekten haz alırım.	1.sınıf	179	3,87	0,97	0,369	0,712
	4.sınıf	138	3,91	0,94		
3. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni son bir yıl içinde ziyaret ettim.	1.sınıf	179	2,47	1,49	2,906	0,004*
	4.sınıf	138	2,99	1,67		
4. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni üniversite öğrenimimin son yılına kadar ziyaret etmeyi düşünüyorum.	1.sınıf	178	3,76	1,07	1,310	0,191
	4.sınıf	137	3,92	1,01		
5. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan lisans düzeyindeki öğrencilerin belli aralıklarla ziyaret etmesi gerekir.	1.sınıf	179	3,93	0,97	0,888	0,375
	4.sınıf	138	4,02	0,90		
6. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki etkinliklere, konferanslara katılırım.	1.sınıf	178	2,40	0,95	2,021	0,044*
	4.sınıf	135	2,64	1,08		
7. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki etkinliklerden müzenin tanıtım faaliyetleri (broşürler, web sayfası...) sayesinde haberdar olurum.	1.sınıf	178	2,48	1,14	0,669	0,504
	4.sınıf	138	2,39	1,13		

*p<0.05

Sonuçlara göre 1 ve 4. Sınıflardaki öğrencilerin 3 ve 6. maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Sanat eğitimi alan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyelerine göre Anadolu Medeniyetler Müzesi'ne ilişkin görüşlerini değerlendirildiğinde 3. ve 6. maddelerde anlamlılığın yüksek olduğunu görülmektedir.

3. madde de “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni son bir yıl içinde ziyaret ettim” maddesi p değeri 0,004 olduğu gözlenmektedir. 6. Madde “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ndeki etkinliklere, konferanslara katılıyorum” maddesi 0,044 ile bu başlık altında ikinci sırada anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir.

Ancak diğer maddelerde sınıf seviyeleri arasında anlamlı bir fark oluşmadığı anlaşılmaktadır.

2. Alt amaca göre; sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni yükseköğretim kurumunun üyelerinden, müzenin tanıtım faaliyetlerinden veya bireysel ilgileri üzerinden inceleme durumlarının ortalamaların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesini Yükseköğretim Kurumunun Üyelerinden, Müzenin Tanıtım Faaliyetlerinden Veya Bireysel İlgilerinden Dolayı Ziyaret Etme Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalama	Std.sapma	t	P
8. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki fakülte'deki öğretim üyeleri sayesinde haberdar olurum.	1.sınıf	178	2,40	1,20	0,525	0,600
	4.sınıf	138	2,47	1,23		
9. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne kişisel ilgimden dolayı giderim.	1.sınıf	179	3,51	1,16	0,165	0,869
	4.sınıf	138	3,54	1,23		
10. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki fakülte'deki öğretim üyelerinin yönlendirmesiyle giderim.	1.sınıf	179	2,81	1,16	0,590	0,555
	4.sınıf	138	2,89	1,28		

Sonuçlara göre 1 ve 4. sınıflardaki 8,9 ve 10. maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır($p>0.05$).

Örneklem grubunun büyük bir kısmı mimarlık fakültesi öğrencileri olduğu için bu öğrencilerin müzeye ilişkin dersleri bulunmamaktadır. Sanat eğitimi alan öğrenciler arasında yalnızca sanat tarihi ve kültüre ilişkin ortak dersler konusunda birliktelik bulunmaktadır. Dolayısıyla mimarlık fakültesi öğretim üyelerinin müze bilinci oluşturma konusunda yetersiz kaldığını söyleyebilir. Bu durumda, sanat eğitimi veren fakültelerdeki öğretim üyelerinin öğrencileri Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne yönlendirme konusunda yetersiz olduğu sonucuna varılabilir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne kişisel ilgimden dolayı giderim maddesindeki 1. ve 4. sınıflar arasındaki anlamlılık düzeyini incelendiğinde 1. sınıfların temel ve ortaöğretimden gelen hazırbulunmuşluk seviyesinin düşük olduğu sonucuna varılmaktadır. Aynı şekilde yükseköğretimde 4. yılını okumakta olan öğrencilerde de müze bilinci ve kültürü konusunda bir gelişim olmadığı görülmektedir. 3. Alt amaca göre; sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların dönemlerini ve özelliklerini inceleyip; koleksiyonun dün, bugün ve gelecek ile ilişkisini kurabilme ortalamaların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki Buluntuların Dönemlerini Ve Özelliklerini İnceleyip; Koleksiyonun Dün, Bugün Ve Gelecek İle İlişkisini Kurabilme Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalama	Std.sapma	T	P
11. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntular ait oldukları dönemlere göre dikkatimi çeker ve incelerim.	1.sınıf	177	3,90	0,95	0,520	0,604
	4.sınıf	138	3,85	0,95		
12. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların dönemsel özelliklerinin günümüz yaşantısıyla ilişkisini kurarım.	1.sınıf	177	3,66	1,09	0,854	0,394
	4.sınıf	136	3,76	0,99		
13. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların dönemsel özelliklerinin günümüz ve gelecek yaşantısıyla ilişkisini kurarım.	1.sınıf	178	3,68	0,98	0,795	0,427
	4.sınıf	138	3,77	0,98		

Sonuçlara göre 1 ve 4. Sınıflardaki 11,12 ve 13. maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Sanat eğitimi alan öğrencilerden 1.ve 4. sınıflar arasında maddelere verilen cevapların sınıf seviyelerine göre çok farklılık göstermediği araştırmanın anlamlılık hesaplamalarından anlaşılmaktadır.

4.Alt amaca göre; sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonunun malzeme çeşitliliğini, boyutlarını, biçimlerini, işlevlerini, temalarını inceleyerek kendi ürettikleri sanatsal ürünlerde değerlendirme ortalamaların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir

Tablo 11.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi Koleksiyonunun Malzeme Çeşitliliğini, Boyutlarını, Biçimlerini, İşlevlerini, Temalarını İnceleyerek Kendi Ürettikleri Sanatsal Ürünlerde Değerlendirme Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalama	Std.sapma	t	P
14. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntularda temel tasarım elemanlarını (kompozisyon, çizgi, renk, ritim, perspektif...) görmekteyim.	1.sınıf	179	3,59	1,11	1,660	0,098
	4.sınıf	138	3,79	0,96		
15. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuların biçimlerini incelerim.	1.sınıf	179	4,00	0,97	0,268	0,789
	4.sınıf	138	3,97	0,94		
16. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntularda, biçim ve içerik ilişkisini incelerim.	1.sınıf	179	3,84	0,95	0,574	0,567
	4.sınıf	137	3,90	0,87		
17. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki koleksiyonu malzeme çeşitliliği (taş, toprak,...) açısından incelerim.	1.sınıf	178	3,80	0,96	0,403	0,687
	4.sınıf	137	3,85	0,92		
18. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki koleksiyonun malzeme çeşitliliğini (taş, toprak, demir...) inceleyip, sanatsal çalışmalarında (resim, heykel, seramik...) ve tasarımlarımda kullanırım.	1.sınıf	179	3,35	1,05	1,282	0,201
	4.sınıf	137	3,19	1,11		
19. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki koleksiyonun tasarım yapmaya, sanatsal ürün geliştirmeye faydası vardır.	1.sınıf	178	3,86	0,87	0,769	0,443
	4.sınıf	137	3,78	0,94		

Sonuçlara göre 1 ve 4. Sınıflardaki tüm maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin bu konuda geçen 4 yıllık süre zarfında bir gelişim göstermediği görülmektedir. Tarih ve kültür bilincindeki yoksunluk ve bu bilincin sanatla ortaya çıkan estetik yansımaları konusundaki yetersizlik sonucu etkilemiştir.

5. Alt amaca göre; sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin, 4 yıl içerisinde Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonundan esinlenme ortalamalarının karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre 4 Yıl İçerisinde Anadolu Medeniyetleri Müzesi Koleksiyonundan Esinlenme Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalam	Std.sapma	t	P
20. Anadolu Medeniyetleri Müzesi öğrenciyi sürece dayalı olarak geliştirir.	1.sınıf	175	3,51	0,92	1,288	0,199
	4.sınıf	136	3,64	0,85		
21. Anadolu Medeniyetleri Müzesi öğrenciyi akademik birikim sağlar.	1.sınıf	179	3,77	0,86	0,278	0,781
	4.sınıf	137	3,74	0,80		

Sonuçlara göre 1 ve 4. Sınıflardaki 21 ve 22. maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

1. ve 4. sınıfların cevapları arasında anlamlılık açısından bilimsel anlamda değerlendirilecek düzeyde bir fark olmadığı gözlenmiştir. Bu konuda örnekleme genel bir kanı oluşmuştur.

6. Alt amaca göre; sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin; Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin tarihi dokusundan, kültürel mirasa etkisinden, ulusal ve uluslararası sanatsal etkileşime katkısından, sanatsal çalışmalara yansımalarından ne ölçüde haberdar olduklarının tespitinin ortalamaların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem için t testi sonuçları Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13.

Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin Tarihi Dokusundan, Kültürel Mirasa Etkisinden, Ulusal Ve Uluslararası Sanatsal Etkileşime Katkısından Haberdar Olma Durumlarına İlişkin Tablo

	Sınıf	N	Ortalam	Std.sapma	t	P
	1.sınıf	178	3,80	0,88	0,858	0,858

22. Anadolu Medeniyetleri Müzesi binasının tarihi dokusu koleksiyonla bütünlük sağlar.	4.sınıf	137	3,71	0,97		
23. Anadolu Medeniyetleri Müzesi Anadolu Uygarlıkları'nı en iyi anlatan müzedir.	1.sınıf	177	3,34	0,84	1,136	0,257
	4.sınıf	137	3,46	0,95		
24. Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonu ile pek çok sanatçıya ilham verir.	1.sınıf	177	3,51	0,83	0,820	0,413
	4.sınıf	136	3,59	0,75		
25. Anadolu Medeniyetleri Müzesi kültürel mirası koruyup, aktararak uluslararası etkileşime katkı sağlar.	1.sınıf	178	4,06	0,84	0,043	0,966
	4.sınıf	137	4,07	0,74		
26. Anadolu Medeniyetleri Müzesi zengin ve eşsiz koleksiyonundan dolayı bir dünya müzesidir.	1.sınıf	176	3,73	0,92	0,241	0,810
	4.sınıf	137	3,75	0,86		
27. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki koleksiyonun değer (barış, hoşgörü, sevgi...) kazanmaya faydası vardır.	1.sınıf	177	3,84	1,00	0,046	0,964
	4.sınıf	137	3,85	0,86		

Sonuçlara göre 1 ve 4. sınıflardaki tüm maddelere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Bu maddelere verilen cevaplarda anlamlı bir farklılık olmayışının en önemli sebebinin müzenin uzun süre tadilatla kalışının ve tanıtım faaliyetlerinin noksanlığının etkili olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Anadolu Medeniyetleri Müzesi örnek alınarak; sanat eğitimi veren kurumlardaki öğrencilerin sanatsal farkındalıklarının öğrenci görüşlerine göre değerlendiren bu araştırmada, elde edilen verilerle şu sonuca varılmıştır: Müzecilik, müze eğitimi ve Anadolu Uygarlıkları'nın sanat ve kültür üzerindeki etkisi ülkemiz sanat eğitimi kurumlarında yeterince işlenmemektedir.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi zengin kültürel ve tarihi mirası bünyesinde barındıran müzenin, yeterince ve bilinçli ziyaret edilmediği, eğitim ortamlarına gerektiği kadar yansıtılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun oluşmasındaki sebepler; eğitim aksaklıkları, müzenin tanıtım eksiklikleri, öğretim üyelerinin müzeye ilgi çekebilme etkilerini tam anlamıyla kullanmamaları ve ülkemiz kültür ve sanat politikalarındaki eksiklikler olarak tespit edilmiştir.

Kandemir (2005);Değişen Pedagojik Yaklaşımın Çağdaş Müze Tasarım Anlayışına Etkileri başlıklı yüksek lisans tezinde, müze teşhirinin karmaşıklığı

sebebiyle birlikte çalışma gücünü oluşturduğu sonucuna varmıştır. İyi organize edilmiş eğitim yöntemlerinin, amaçların teşhir sorunu çözülmedikçe yeterince etkili olmadığını belirtmiştir. Amaç; koleksiyonları tüm açılardan aktif kullanarak, farklı öğrenme metotları ile birlikte mevcut kaynakları olabildiğince erişilebilir kılmak olduğunu açıklamıştır. Müzelerin hem erişilebilir hem de hoşlanılabilir mekanlar olmasının gereği üzerine araştırma yapmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde eserlerin fazla oluşu ve mekânsal sorunların çözümünde çağdaş yaklaşımların uygulanması ve daha eğlenceli etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Müzeye erişimin daha kolay sağlanması konusunda bir takım girişimlere ve tanıtım etkinliklerine ihtiyaç olduğu sonucu çıkmaktadır.

Bunun sonucu olarak, sanatı ve tasarımı profesyonel meslek edinen bireylerin bu alanda yeterince donanımlı yetiştirilemedikleri kanısına varılmıştır. Temel eğitimden yükseköğretime kadar geçen süre zarfında, eğitim ortamlarında boşluğun doldurulmadığı ve lisans süresi boyunca 1. ve 4. sınıf seviyesi incelendiğinde öğrencilerin ciddi bir gelişim kaydedemediği sayısal verilerle ortaya konmuştur. Bu sonuçlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Öneriler

1.Sanat eğitimi veren kurumlarda; Anadolu Medeniyetleri Müzesi temel alınarak; destekleyici müze eğitimi ve müze uygulamaları kapsamında derslerin programlara dahil edilmesi, sorunların çözümünde başlangıç olabilir.

2.Müze bilincinin oluşması, gelişmesi ve bunun sanatsal farkındalık düzeyine ulaşması için müze ziyaretlerinin sık yapılması ve müzenin koleksiyonu konusunda uzman olan rehberler eşliğinde gezilmesine bağlıdır. Ayrıca, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki buluntuları sanatsal açıdan değerlendirebilecek düzeydeki uzman sanat eğitimcilerinin gözetiminde uygulamalar yapmak farkındalığı arttıracaktır.

3.Müzeler tasarlanırken eğitim ve kültür merkezi olabilecek mimari bir planla hareket edilmesi gerekmektedir. Bu noktada ülkemizdeki kültür politikaları ve müzecilik konusu bir kez daha tartışılmalı ve çözüm arayışlarına girilmelidir. Ülkemizde, müzelerin Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi cazibe merkezi şekline dönüştürülmesi gerekmektedir. Böylece müzelere ziyaret artacak, müzelerin yalnızca elitist toplulukların mekanı olduğu algısı yıkılacaktır. Bu girişimler sağlanabilirse, toplumsal demokratikleşme ve kültürlenme daha kolay sağlanabilecektir. Özellikle sanat eğitimi alan öğrencilerin uğrak mekanı haline dönüşecektir.

4.Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kendini tanıtmada konusunda daha girişimci olması daha büyük oranda kitlelere ulaşmak adına etkili olacaktır. Devletin bu

hususla mali bir bütçe ayırması ve yalnızca internet ve sosyal medya kanalıyla değil, diğer tanıtım faaliyetleri konusunda da destek olması gerekmektedir. Müzedeki resepsiyonlar, gösteriler, sergiler, konserler, konferanslar, eğitim ve bilgi aktarımı gibi aktiviteler, müze yayınları, ilanlar basın yayın aracılığı ile halka duyurulmalıdır. Bu durum öğrencilerin ziyaret etme isteklerini ve ziyaret etme sıklıklarını arttırarak, sanatsal farkındalık düzeylerinde yükselmeye sebep olabilecektir.

5. Müzecilik ve müze eğitimi alanındaki yayınların, alana ilişkin ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum, konferans gibi eğitimlerin arttırılması, üniversite ortamlarına taşınması ve kitle iletişim araçlarının gereği gibi kullanılması yetersizlikler konusunda bir çözüm olabilir. Yükseköğretime ayrılan mali kaynakların arttırılması, kültürel ve sanatsal farkındalık oluşmasını destekleyecektir. Üniversitelerin sanata ve kültüre ayırdığı mali bir bütçesi olması gerekmektedir

6. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne ziyaret ve etkinliklere katılım konusunda öğrencilerin bireysel ilgileri ya da öğretim üyelerinin yönlendirilmesine bırakılmadan, sanat ve tasarıma yönelik eğitim kurumlarında zorunlu ya da duruma göre seçmeli müze derslerinin olması müzeye ilişkin sanatsal farkındalığı yükseltecektir. Öğrenciler, temel eğitimde eksik kalsalar bile yükseköğretimde bu açığı kapatabilecek fırsat yakalayabilecektir.

7. Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin gelecekte entelektüel bireyler olması olasıdır. Fakat öğrenim gördükleri süre zarfı içerisinde sanat ve müze kültürü konusunda gelişimleri yetersiz kalmaktadır. Hızla büyüyen genç, dinamik nüfus genellikle yetersiz bir temel eğitim ve ortaöğretimden sonra, yükseköğretime geçiş sınavına girmektedir. Sınavı kazanmaları durumunda bir yükseköğretim kurumuna kaydolmaktadırlar. Bu süreçte edindikleri eğitim, akademik ağırlıklı olduğu için kültürel ve sanatsal gelişim tamamlanamamaktadır. Çözüm olarak; yoğun öğretim programlarını bir ölçüde rahatlatıp, öğrencilerin kendi merak ve ilgi alanlarına göre bilim, tarih, sanat ve kültür dünyasını öğrenebilmeleri için zaman tanınmalıdır.

8. Müzeler şehir planlaması yapılırken şehrin uğrak noktaları konumlandırılarak tasarlanmalıdır. Müzenin müzecilik fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için eğitim olanakları, dinlenme ve satış reyonları gibi cazibe alanlarının da yerleşkede planlanması gerekmektedir.

9. Anadolu Medeniyetleri'nin araştırılarak kültürel birikime dönüşmesi ve sanat uygulamalarına yansımaları söz konusu olacaktır. Böylece özden, yerelden, kültürden evrensele ulaşmak daha kolay olacaktır. Dünyada ses getiren işler daima özgün ve özünden yola çıkan eserler olmuştur. Öğrenciler bu bilinçle yetiştirilmelidir. Bu

doğrultuda, bilinçli, donanımlı ve çağdaş koşulları takip eden müze eğitimi yaklaşımları toplumsal kalkınmada başat olabilecektir. Müze eğitiminin ülke genelinde yaygınlaşması ve eğitimin her kademesinde uygulanması daha medeni bir toplum olma yolunda kalkınma sağlayacaktır.

10. Ülkemizde, zengin kültürel mirasımızın aktarımı ve toplumun bu yönde bilinçlendirilmesi için “kültür kurumları” oluşturulması gerekmektedir. Bu kurumlar müzeler ya da benzeri nitelikte kurumlar olarak geliştirilebilir. Bu kurumların; Türkiye tarihinden yola çıkarak Anadolu Uygarlıkları’nı, kültürünü, dillerini, etnoğrafyasını, folkloru, arkeolojisini, sanatla ve pozitif bilimlerle olan ilişkisini inceleyen araştırmacı kurumlar olmasının sağlanması gerekmektedir.

11. Sanat eğitimi veren kurumlarda, uygulamaya yönelik derslerde; öğrencilere Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve diğer illerdeki kültürel miras konusunda aydınlanma sağlayabilecek müzelerde gözlem yaparak edindikleri bilgileri ile alanlarında edindikleri günümüz bilgilerini harmanlayarak eklektik bir yaklaşımla projeler geliştirmelerini sağlanabilir. Üniversitelerin gerekli görülen bölümlerine müzecilik, müze eğitimi gibi kültürel mirasın aktarımı bağlamında etkili derslerin bölüm dersi olarak programlara konması sanatsal farkındalığı geliştirecektir. Son yıl bitirme ödevleri verilerek entelektüel birikim sağlanabilir.

12. İş gücü piyasasında meydana gelen sürekli değişiklikler birçok üniversite mezununu başka mesleklere yönelmeye zorlamaktadır. Bu sebeple sanat ve tasarıma yönelik bölümlerde müze eğitimi ve müzecilik konusunda yan dal eğitimi verilmesi gerekmektedir. Öğretim programlarının hazırlanışı sırasında disiplinlerarası derslere ağırlık verilmesi, seçmeli ders havuzunun yüksek tutulması, yan dal uygulamasının getirilmesi gerekmektedir. Böylece öğrenciler, mezun olduklarında, çağın koşullarına göre alternatifli hareket edebileceklerdir.

13. Ülkemizde üniversitelerin, yurt dışındaki müze eğitimi konusunda gelişim göstermiş üniversiteler ile işbirliği yapması, öğrenci değişim programlarını desteklemesi kültürümüzün ve sanatımızın yaygınlaşmasına neden olacaktır.

14. Bu gelişimleri devlet eliyle destekleyecek kuruluşların, özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın sanat ve kültür politikalarını güçlendirmeleri gerekmektedir. Özellikle temel eğitimde ve ortaöğretimde görsel sanatlar ders saatinin en az iki saate çıkarılması gerekmektedir. Entelektüel ve kültürel farkındalık geliştirmek ancak sanat eğitimi ile sağlanabilecektir.

15. Türk müzeciliğinin bugün içinde olduğu durum yeniden yapılandırılmalıdır. Güçlenme sürecinde yeni yaklaşımlara, dünyanın yeni eğilimlerine yoğunlaşması

gerekmektedir. Müze koleksiyonunun özelliğine ilişkin yönetim planlaması yapıp bunu eğitsel ve ziyaretçi odaklı yaklaşımlarla desteklemesi gerekmektedir. Böylece, müzeciliğe ilişkin verim artacak ve müze-toplum ilişkisi güçlenerek kültür varlıklarının korunması ve bu sebepten artan duyarlılık ile toplumsal kültürlenme sağlanacaktır.

16.Üniversitelerin öğrencinin, çağdaş sanatı, mimariyi, tasarımı takip etmesi için yayın, dergi, kitaplar açısından zengin bir kütüphane sisteminin olması gerekmektedir. Tam mevcutlu kütüphaneler, zengin arşivler, eğitim ve sanat merkezleri olan gelişmiş kurumlar olması önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, H.Ö. (2000). Müzecilikte yeni yaklaşımlar küreselleşme ve yerelleşme. Türkiye ekonomik ve toplumsal tarih vakfı üçüncü uluslararası tarih kongresi'nde sunulan bildiri, *Ankara Üniversitesi, İstanbul: Numune.*
- Altunbaş, A. & Özdemir, Ç. (2012). Çağdaş müzecilik anlayışı ve ülkemizde müzeler, *Ankara. teftiş.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/4655,makale.pdf?0 sayfasından erişilmiştir.*
- Artun, A. & Aliçavuşoğlu, E. (2009). Bauhaus: modernleşmenin tasarımı, Türkiye'de mimarlık, sanat, tasarım eğitimi ve bauhaus. *1. Baskı. İstanbul: İletişim*
- Atagök, T. (1999). *Sanat dünyamız, yaşayan müze ve eğitim, İstanbul: YKY, (7), 226.*
- Balcı, A. (2004). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler. *4.Baskı. Ankara: Pegem.*
- Barzun, J. & Graff, F. H. (2004). Modern araştırmacı (F. Dilber, Çev.). *15. Baskı. Ankara: Tübitak.*
- Demircioğlu, G. (2014). Ölçme ve değerlendirme. *E. Karip (Ed.) Geçerlilik ve güvenilirlik.6. Baskı. Ankara: Pegem, 90.*
- Erinç, S. (2004). Sanatın boyutları. *2. Baskı. Ankara: Ütopya.*
- Hooper- Greenhill, E. (1994). Museumand Gallery Education. *Londonand New York: Leicester.*
- Kandemir, Ö. (2005) Değişen pedagojik yaklaşımın çağdaş müze tasarım anlayışına etkileri. *(Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.*

- Onur, B. (2014). Yeni müzebilim: demokratik toplum yaratmak. *Ankara: İmge*.
- Özsoy, V. & Alakuş, A.O. (2009). Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri. 1. Baskı. *Ankara: Pegem*.
- Paykoç, F. & Baykal, S. (2000). Müzecilikte yeni yaklaşımlar küreselleşme ve yerelleşme. *İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih*.
- San, İ. (2008). Sanat ve eğitim. Yaratıcılık temel sanat kuramları sanat eleştirisi yaklaşımları. 4. Baskı. *Ankara: Ütopya*.
- Tekin, H. (1977). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. *Ankara: Mars*.
- Öncü, H. (1994). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. *Ankara: Matser*.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 9. Baskı. *Ankara: Seçkin*